

Боднар О.В.

*д.е.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри маркетингу та управління бізнесом,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ*

ЦІНОВІ РИЗИКИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Виклики щодо забезпечення продовольчої безпеки у світі, які виникли в результаті пандемії COVID, у 2022 році значно загострилися в процесі збройного конфлікту в Україні. Джерелом зазначених викликів в даному випадку також являються зростання цінової волатильності на аграрних ринках внаслідок руйнування налагоджених ланцюгів поставок сільськогосподарської сировини. Проте ситуація 2022 року погіршується тим, що військовий конфлікт розгорнувся в країні, на території якої традиційно ведеться аграрне виробництво та здійснюються поставки на ринки Європи, Близького Сходу та країни Африки. Так, Україна являється одним із лідерів у експорті зернових і олійних культур та продуктів їх переробки. Саме ці види продукції прямо чи опосередковано являються складовими продовольчої безпеки країн світу. Частка України у світовій торгівлі зерновими та олійними культурами та продуктами їх переробки складає відповідно: пшениці – 10%, кукурудзи - 16%, соняшникової олії - 48%. Переважна більшість аграрної продукції (близько 85%) традиційно експортувалася морським шляхом. В умовах військових дій на півдні України та захоплення територій Херсонської та Донецької областей (Запорізька, Одеська), які формують логістичну складову експортних ланцюгів та містять морські порти, в результаті військових дій практично зруйновані ланцюги поставок продовольства, зокрема в частині виробництва та транспортування, суттєво обмежені або припинені відвантаження вітчизняної продукції. Цінова динаміка на внутрішньому та світовому ринку зернових і олійних культур, яка за останні 10-15 років мала досить високий ступінь кореляції, у 2022 році суттєво відрізнялася. Скорочення пропозиції супроводжувалося ціновим зростанням на світовому ринку, тоді як на ринку України ціни залишалися на рівні попереднього сезону. Останнє, поряд із додатковими витратами на зберігання, обмеженістю в обігових коштах, зумовило значні збитки сільськогосподарських виробників.

Слід відмітити, що проблематика функціонування ринків продовольства та цінові ризики в умовах збройних конфліктів являється в центрі уваги міжнародних організацій, зокрема ООН, та піднімається вітчизняними науковцями, зокрема дослідження зв'язку між збройними конфліктами та продовольчим забезпеченням (Weezel, 2018), а також цінової волатильності як наслідку та причини конфліктів різного походження (Holleman etc, 2017) та інші [1,2]. Проте ситуація в Україні має свої особливості з точки зору залучення країни у світові ланцюги поставок продовольства, впливу вітчизняного виробництва зернових та олійних культур та продуктів їх переробки на формування світових ринкових запасів, виникнення ризиків посилення інфляційних процесів не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

Одним із цінових ризиків для світового ринку продовольства під час ведення війни в Україні являється збереження або підвищення темпів інфляційних процесів, зумовлених кризою COVID. Динаміка щомісячних змін індексу споживчих цін у 2022 р. (CPI, до відповідного періоду попереднього року) у деяких країнах досягала рекордного рівня за останні 40 років. Зокрема у США станом на серпень значення показника сягнули 8,3%, у країнах Єврозони - 9,1%, у Польщі - 16,1%, у Великобританії - 8,6%, у Туреччині - 80,2%. В Україні зазначений показник продовжує свій ріст із січня 2022 року та склав 17,1%. При цьому слід відмітити, що в нашій країні порівняно із аналогічним періодом минулого року ріст індексу інфляції склав трохи більше ніж двічі, тоді як в країнах Європи, США та

Великобританії висхідна динаміка сягнула трьохразових відхилень. Проте в цих країнах завдяки стабілізуючим заходам на сьогодні вдалося зменшити темпи зростання починаючи із липня 2022 року. Основними чинниками такого сплеску цінової динаміки є ріст цін на енергетичні ресурси та продукцію сільського господарства, що являється сировиною для виробництва продовольчих товарів.

Аналіз індексу продовольчих цін ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй) з початку збройного конфлікту в Україні свідчить про зростання показника на 18,5 в.п. при досягненні його максимального значення 158,4%. При цьому в розрізі підвидів найбільше зростання припадає на індекс зернових та олійних, які зросли відповідно на 28,1 та 50,1 в.п. Пікові значення припадають на березень 2022 року, що являється результатом значного попиту на світовому ринку та дефіциту експорту. Саме на цих ринках Україна відіграє значну роль. Це посилює цінові ризики для країн імпортерів, особливо чистих імпортерів, зокрема Еритрея, Сомалі, Ліван, Лівія, Мавританія, Саудівська Аравія, Туніс, Ефіопія, Індонезія та інші. Формування більш оптимістичних прогнозів, пошук та реалізація можливостей налагодження експортної логістики в Україні вплинули на понижувальну тенденцію динаміки індексу продовольчих цін, який в частині зернових та олійних повернувся до рівня лютого 2022 року [3,4].

При цьому слід відмітити зусилля ООН та посередництво Туреччини у гарантуванні безпеки руху вітчизняних суден з морських портів Одеси. Поступово експорт відновлюється, проте тут існують значні ризики. Вітчизняним експортерам частково вдалося відновити експорт через канал Дунай-Чорне море, проте це повністю не знімає напругу на світовому ринку продовольства.

Уже зараз чітко зрозуміло, що війна буде мати значні наслідки для світового ринку продовольства та волатильність цін на сільськогосподарську продукцію, суттєвий вплив на ланцюги поставок продовольства та рівень продовольчої безпеки для країн-імпортерів продовольства та країн із низьким рівнем доходу та малозабезпечених груп населення. Зменшення цінових ризиків стає можливим за умов скоординованих заходів на міждержавному рівні з метою відновлення зруйнованих логістичних ланцюгів в Україні, а також підтримка вітчизняних товаровиробників з метою забезпечення оборотними коштами шляхом надання доступних кредитів.

Список використаних джерел

1. van Weezel, S. 2018. Food security and armed conflict: a cross-country analysis. FAO Agricultural Development Economics Working Paper 18–03. Rome, FAO. 28 pp. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
2. Holleman, C., Jackson, J., Sánchez, M.V. and Vos, R. 2017. Sowing the seeds of peace for food security - Disentangling the nexus between conflict, food security and peace, FAO Agricultural Development Economics Technical Study 2. Rome, FAO. 95 pp.
3. FAO Food Price Index. World Food Situation URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
4. Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). 13-17 June 2022. Hundred and Seventieth Session. COUNCIL. FAO. <https://www.fao.org/3/nj164en/nj164en.pdf>